

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук,
старшого викладача кафедри психолого-педагогічної освіти та
соціальних наук КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Жаровської Олени Петрівни

про дисертацію **Мартинюк Вікторії Валеріївни** «*Педагогічні умови
формування національної ідентичності студентської молоді в закладах
вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі*»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Проблема формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої освіти визначається низкою обставин – соціальною ситуацією, що склалася нині в нашій країні; перетвореннями в суспільному, політичному, економічному житті; переоцінкою цінностей у свідомості людей. Ця проблема набула особливої значущості в умовах нестабільності суспільного життя у країні, збройної агресії на сході України, введенням воєнного стану на всій території України. Нині студентська молодь стає безпосереднім учасником процесів, які мають надивовижу велике значення для подальшого визначення своєї долі. У зв'язку з цим формування національної ідентичності студентської молоді є пріоритетним напрямом державної молодіжної політики.

В умовах сьогодення проблема формування національної ідентичності студентської молоді набуває особливої уваги, адже від рівня її сформованості залежить результативність не тільки їхньої професійної діяльності, а й сформованість громадянської позиції молоді особистості. У Концепції державної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення (2016) зауважується, що актуальність процесу формування національної ідентичності зумовлюється процесом формування в Україні єдиної політичної нації. Студентська молодь зі сформованою національною ідентичністю спрямована на забезпечення цілісності, соборності України, що є основою української національної ідеї.

Таким чином, формування національної ідентичності у студентської молоді, зокрема у студентів закладів вищої педагогічної освіти, має бути цілеспрямованим процесом, у якому значна роль відводиться позааудиторній роботі, що є логічним продовженням аудиторних занять, яка проходить паралельно з ними і допомагає студентській молоді успішно навчатися, розвиває ініціативу, сприяє розумовому, фізичному, естетичному вихованню, формуванню національної ідентичності, задовольняє їхні культурні запити та спрямовує їхню активність на творчу корисну діяльність.

У контексті наведених вище міркувань вважаємо тему дослідження

Мартинюк Вікторії Валеріївни «Педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі» актуальною і своєчасною, результати якої сприятимуть удосконаленню національно-патріотичного виховання майбутніх педагогів.

Наукове дослідження Вікторії Валеріївни ґрунтується на основних положеннях чинних законодавчих і нормативних документів, державних програм, концепцій і виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт факультету соціальної та психологічної освіти і кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини як складник наукової теми «Формування ціннісних орієнтацій здобувачів освіти в Європейському освітньому просторі» (державний реєстраційний № 0121U100408).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 10 від 22.04.2018 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Мета дисертаційної роботи полягає в узагальненні теоретичних основ формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти; визначенні, обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

Наукові твердження, сформульовані в дисертаційному дослідженні В.В. Мартинюк є логічними, переконливими, взаємопов'язаними й взаємозумовленими, характеризуються високим рівнем наукового узагальнення та всебічно висвітлюють досліджувану проблему відповідно до мети наукового пошуку. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження та його висновків зумовлені чітко визначеною методологічною стратегією здійснення компаративного дослідження й обґрунтованими теоретико-методологічними положеннями.

Найбільш суттєвими результатами дисертації є:

Даючи оцінку найбільш вагомим здобуткам наукового дослідження, варто акцентувати увагу на результатах, що мають наукову новизну.

По-перше, заслуговують на увагу теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі (усвідомлення майбутніми педагогами значущості та потреби у формуванні національної ідентичності; створення у закладі вищої освіти національно-патріотичного середовища для формування національної ідентичності студентської молоді; активізація національно-патріотичної діяльності студентської молоді у позааудиторній

виховній роботі).

По-друге, позитивної оцінки заслуговує *уточнення* сутності поняття «формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі».

По-третє, цінним є *удосконалення* змісту та форм позааудиторної роботи як засобів формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

По-четверте, вартим уваги вважаємо розроблення моделі формування зазначеного феномену, котра включає в себе мету, теоретичні підходи, принципи, суб'єктів формування національної ідентичності, етапи, зміст, форми, методи, критерії, педагогічні умови, показники, рівні та передбачуваний результат; визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-почуттєвий, практичний), показники та охарактеризовано рівні (високий, середній, низький) сформованості національної ідентичності студентської молоді.

Дисертаційна робота В. В. Мартинюк є комплексним дослідженням, у якому вперше обґрунтовано педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

По-п'яте, вираженими вважаємо окреслені перспективи впровадження педагогічних умов формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі у систему вищої освіти України, як-от: оновлення змісту освітніх компонентів «Методика виховної роботи», «Педагогічне наставництво та консультування», що сприяло оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів; доповнення змісту навчальної дисципліни «Педагогіка» такими темами: «Наповнення національно-патріотичним змістом освітнього процесу педагогічного ЗВО», «Позааудиторна робота як зміст формування національної ідентичності», «Педагогіка партнерства у виховному процесі» та ін.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційне дослідження має науково обґрунтовану структуру і складається з анотацій українською й англійською мовами, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (221 найменувань, 2 з яких іноземною мовою), на підставі розгляду яких сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми та додатків.

Загальний обсяг дисертації 221 сторінки друкованого тексту, основний зміст викладено на 171 сторінках. Принагідно відзначаємо вміння Вікторії Валеріївни узагальнювати й систематизувати дослідницький матеріал. Аналіз змісту дисертації засвідчив, що дисертаційне дослідження є структурованим, відображає логічний виклад дослідницької думки, має чітко сформульовані завдання, відповідно до яких послідовно викладено зміст тексту дисертації.

У *першому розділі* – «Теоретичні основи формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти» – автором проаналізовано процес формування національної ідентичності студентської молоді як педагогічна проблема; розкрито нормативно-правове забезпечення формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти; охарактеризовано позааудиторну виховну роботу як засіб формування національної ідентичності студентської молоді; обґрунтовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження.

У контексті вивчення поняттєво-категоріального апарату дослідження дисертанткою представлені таблиці узагальнених трактувань вченими понять: «ідентичність», «національна ідентичність», «формування національної ідентичності студентської молоді», «позааудиторна виховна робота» тощо.

Зокрема, дисертанткою з'ясовано сутність поняття «формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі» як цілеспрямованого процесу введення студентської молоді у систему цінностей демократичного суспільства через включення до пізнавальної, ціннісно-орієнтованої, науково-дослідницької, соціально-комунікативної позааудиторної роботи.

У *другому розділі* – «Діагностика сформованості національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти» – дисертанткою визначено структуру національної ідентичності, зокрема такі компоненти: мотиваційно-ціннісний (потреба в інтеріоризації системи духовно-моральних, культурних цінностей, мотиви); когнітивний (патріотична свідомість, знання з історії культури нашого народу); емоційно-почуттєвий (повага до свого народу, відчуття духовного зв'язку з ним, почуття любові до Батьківщини, моральної відповідальності перед нею); практичний (готовність діяти на благо своєї країни, відстоювати її інтереси, захищати їх тощо). Обґрунтовано, що структурні компоненти органічно взаємопов'язані.

Дисертанткою розроблено авторську анкету «Діагностика сформованості національної ідентичності студентської молоді» задля вивчення проблеми формування національної ідентичності у студентської молоді.

Результати проведеного дисертанткою констатувального експерименту засвідчили, що у більшості студентів ЗВО стан сформованості національної ідентичності перебуває на середньому рівні.

Здійснений автором аналіз наукових досліджень у галузі вивчення основних компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі засвідчив недостатній рівень розв'язання означеної проблеми, що підтвердило потребу розроблення педагогічних умов для підвищення ефективності формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній

роботі.

У *третьому розділі* – «Емпіричне дослідження процесу формування національної ідентичності студентської молоді у закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі» – розкрито модель формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі; обґрунтовано педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді; проаналізовано формувальний етап дослідно-експериментальної роботи, його результати.

Отже, дисертаційна робота В. В. Мартинюк за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням, в якому вперше узагальнено теоретичні основи формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти; визначено, обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Практична значущість дисертаційного дослідження полягає у розробленні діагностичного інструментарію для визначення сформованості національної ідентичності студентської молоді; програми студентського клубу «Від пізнання культури рідного краю до національної ідентичності майбутніх учителів»; інноваційних форм і методів формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

Сформульовані теоретичні та практичні положення можуть бути реалізовані у діяльності викладачів педагогічних та інших ЗВО. Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для проведення виховної роботи зі студентами у позааудиторній роботі; укладання навчально-методичних посібників для науково-педагогічних працівників.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою і змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого В. В. Мартинюк дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Водночас, як і будь яке дослідження, що має характер живого пошуку, робота Мартинюк В. В. не позбавлена окремих недоліків, а також містить положення, які спонукають до дискусії. До них відносимо:

1. Розділ 1 засвідчує глибину наукової розвідки дослідниці, однак вважаємо, що доцільно було доповнити розділ станом розробленості проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогіці. Переконані, це дало би більш чітке уявлення про досліджене і недосліджене з проблеми, яку розглядає дисертантка.

2. У п.1.3 автор здійснює ретельний аналіз принципів формування національної ідентичності студентської молоді. Утім, виокремлення власних принципів розкрито недостатньо.

3. На наш погляд, здійснюючи у другому розділі аналіз компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості національної ідентичності студентської молоді (п. 2.1) важливо було б усе ж більш чітко окреслити ці особливості у висновках до значених підрозділів.

4. Оскільки мета дисертаційного дослідження полягає в узагальненні теоретичних основ формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти; визначенні, обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі, вважаємо, що авторці варто було би більш чітко у висновках визначити ті тенденції, які можна адаптувати до вітчизняної системи вищої педагогічної освіти.

5. Схвально оцінюючи обґрунтовані дисертанткою у п. 5.3 перспективні ідеї для підвищення рівня ефективності формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі, вважаємо, що наукові результати дослідження можуть стати цінним матеріалом для авторської монографії, навчального посібника.

Дотримання академічної доброчесності

Дисертаційне дослідження Мартинюк Вікторії Валеріївни *«Педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі»* виконане без порушень академічної доброчесності з наданням достовірної інформації про результати власного наукового доробку, використанні методики дослідження і джерела інформації. У разі використання ідей, тверджень, відомостей із зовнішніх джерел інформації, у дисертації завжди є на них посилання, що відповідає нормам законодавства про авторське право.

Загальний висновок

На підставі здійсненого аналізу можемо стверджувати, що дисертація Мартинюк Вікторії Валеріївни *«Педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі»* є цілісною, завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для

розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам до оформлення дисертацій і авторефератів дисертацій (п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ №567 від 24.07.2013 року та з відповідними змінами й доповненнями за Постановою КМУ №656 від 19.08.2015 р.), іншим інструктивним документам і вимогам МОН України щодо кваліфікаційних робіт, а її авторка – Вікторія Валеріївна Мартинюк – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
психолого-педагогічної освіти
та соціальних наук

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

О. П. Жаровська

Підпис офіційного опонента
..... засвідчую
ректор КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
доктор історичних наук, професор

С. І. Дровозюк

